

N. I. Kravcov, *Serbskohorvatskij èpos*, otv. red. V. M. Gacak, Nauka, Moskva 1985, 356 str.

N. I. Kravcov (1906-1980), znameniti sovjetski znanstvenik, filolog, slavist, bavio se više od pedeset godina proučavanjem srpsko-hrvatske epike, čak štoviše, to je bila jedna od centralnih tema njegova folklorističkog istraživanja kojoj je pristupao s velikom naklonošću. Knjiga koju prikazujemo objavljena je posthumno, a u njezinoj se osnovi nalazi doktorska disertacija N. I. Kravcova, koju je završio 1946. g. a obranio 1948. g.

U svom dugogodišnjem bavljenju epikom N. I. Kravcov je prošao kroz različite znanstvene faze koje su se odrazile i na njegovo tumačenje naše epske poezije. Autor je knjige *Serbskij èpos* (Srpska epika) objavljene 1933. g. u kojoj je zastupao znamenitu tezu o feudalnom porijeklu epske poezije. (To je, uostalom, bila i službena sovjetska koncepcija sve do 1936. g.) Kasnije je N. I. Kravcov odustao od te teze i interpretirao usmenu poeziju kao narodnu i demokratsku. Kao što smo naveli, doktorska disertacija je bila obranjena u doba žestokih staljinističkih napada na našu zemlju i to je došlo do izražaja u nekim autorovim tekstovima nastalim očito pod pritiskom onog vremena. U knjizi koju prikazujemo veoma se široko osvjetljava skupljanje i proučavanje srpsko-hrvatskih junačkih pjesama od kraja 18. st. pa do početka 20. st.; istražuje se narodna osnova epike, njezin idejni sadržaj i poetički sustav. Tu nema ni traga političkim aluzijama iz onog zlog vremena. Vidljivo je da je tekst disertacije prošao znatniju redakciju (o tome u uvodu knjige govori urednik V. M. Gacak, navodeći poglavlje koja je izostavio).

Knjiga započinje iscrpnim prikazom povijesti skupljanja i publiciranja junačkih pjesama (I poglavlje), te prikazom prijevoda naših junačkih pjesama od 18. st. do početka 20. st. (II poglavlje) na mnoge jezike i posebno na ruski jezik.

Kravcov upozorava da se istraživanje srpskohrvatske junačke epike od kraja 18. st. do početka 20. st. (III poglavlje) temelji na neriješenim i nedovoljno znanstveno rješanim pitanjima. Takvih pitanja nije malo:

nastajanje i razvoj srpsko-hrvatske epike, pitanje o pjesmama dugog i kratkog stiha, pitanje o idejnom sadržaju junačkih pjesama, o idejnom značenju njihovih likova i sižea, o idejnom smislu njihove epske poetike, o narodnoj uvjetovanosti epike i dr. Neophodna je detaljna razrada tih pitanja, smatra Kravcov (str. 99), jer će tako, npr. pitanje o liku pojasniti idejni smisao epskog lika, karakter lika narodnog junaka, njegovu kompoziciju, vanjske karakteristike portreta i psihološko stanje.

U IV poglavlju o *postojanju junačkih pjesama* Kravcov upozorava na neravnomjernu rasprostranjenost epskih pjesama na jugoslavenskom prostoru, o uzrocima te neravnomjernosti, o pjevačima nosiocima epskih pjesama, o njihovom individualnom talentu ali i o narodu kao kolektivnom stvaraocu epskih pjesama (str. 104), o načinu izvođenja epskih pjesama: o tehnicima epskog pjevača, o pjevanju i kazivanju epskih pjesama.

U V poglavlju govori se o *postanku srpskohrvatske epike*. Kravcov smatra da su u mnogim radovima koji su nastali na tu temu pobrkana četiri bitna različita problema: postanak srpskohrvatske epike općenito, rođenje žanra junačke epske pjesme u srpskohrvatskom folkloru, nastajanje određenih povijesnih ciklusa srpskohrvatske epike i nastajanje pojedinih junačkih pjesama i njihovih varijanata. Te probleme valja rješavati najprije pojedinačno i odijeljeno, kaže Kravcov, jer će nam tek tada oni dati kompletniju sliku i njihovih međusobnih odnosa.

Epika je "narodna duša", kaže autor, i smatra da je to posebno izraženo u junačkoj epici koja omogućuje da se pronikne u "dušu naroda" i "narodnu psihologiju". Danas se nećemo u potpunosti složiti s autorovim tvrdnjama u VI poglavlju jer sučeljavanje realnosti (zbilje) i poezije jest sučeljavanje dvaju bitno različitih fenomena.

Ponešto je "nategnuta" i podjela naše epike na junačku (raniju) i hajdučku (kasniju) koje se međusobno razlikuju po idejama pa i posebnim stilovima (str. 150). Bez obzira na starost (na to je, uostalom, Vuk prvi upozorio) sve te pjesme čine cjelinu i danas se može raspravljati samo o prikladnosti ili neprikladnosti termina "junačke pjesme" kada se on primjenjuje na cjelokupnu epiku.

U VII poglavlju je riječ o *epskim junacima*. Kravcov govori o epskom liku i njegovom idejnom smislu, o liku Kraljevića Marka, o kompoziciji i karakteru epskog lika.

Epska pjesma, kojoj pripada i junačka epska pjesma, sižejni je žanr - siže je jedna od njezinih osnovnih karakteristika i bitan element njezine kompozicije o čemu Kravcov govori u VIII poglavlju.

U posljednjem, IX poglavlju govori se o *epskoj poetici*. Kompozicija pjesme, uvodne formule (uvodi, počeci), osobitosti epskog stila, epitet, stih i ritam u epskim pjesmama - sve su to dijelovi toga najopsežnijeg poglavlja u kojem N. I. Kravcov veoma iscrpno, uz mnogobrojne pomno odabrane primjere instruktivno govori o osobinama i posebnostima usmenoga epskog pjesništva i daje značajan doprinos poetici našega usmenog epskog pjesništva.

Ova knjiga, kao i već prikazivani radovi B. N. Putilova, bit će i dragocjen prilog u svakom našem daljnjem bavljenju epskom poezijom.

TANJA PERIĆ-POLONIJO

Narodne pjesme, poslovice i slike iz života i običaja Srba na Kordunu, Knjiga II, Sakupio i uredio Stanko Opačić-Čanica, Prosvjeta, Zagreb 1987, 445 str.

Prvu knjigu *Narodne pjesme s Korduna* objavio je 1971. godine isti izdavač i prikazana je u ovom godišnjaku (br. 9, 1972).

U predgovoru drugoj knjizi narodnih usmenih i pučkih pjesama s Korduna Vukosava Opačić-Lekić iznosi zanimljivu činjenicu da je nakon prve knjige građa i dalje pristizala, premda se nije radilo na sustavnom prikupljanju. Tako se kao odjek prve knjige pojavila i druga opsežna knjiga: "građa je pristizala s raznih strana, iz raznih izvora i raznim povodima" (str. 7).

Autorica predgovora je pokazala razumijevanje za specifičnost pučkog književnog stvaranja i ukazala na uočljivu prisutnost

pučkih pjesnika na Kordunu, što se očituje i u njihovoj zastupljenosti u knjizi: "Mnogi savremeni pjesnici ne samo da nisu nepoznati, već poneki od njih imaju zbirke svojih pjesama rukom ili mašinom pisane, i daju ih na čitanje rođacima i prijateljima. Na poledini jedne takve zbirke spontano je nastao niz potpisa njenih čitalaca. Jasno je da to nije prava narodna poezija, ali je najčešće sasvim u duhu narodnih pjesama po obliku i shvatanjima. A da su bliske narodu, dokaz je i popularnost tih pjesnika. Njihove pjesme žive tako što se kazuju uz gusle, tamburice ili se čitaju. Ako su pjesme kritički obojene, nailaze i na neodobravanje pojedinaca. Poneki se pribojavaju posljedica, pa ne daju da se takve pjesme štampaju, iako su to obično osude pljačkaša narodne imovine i slično. Jedno je tačno da je najčešće u tu poeziju ugrađen određen stav, da je ona javna i da pomiče duhove s mjesta, osvježava ih idejama o prošlosti i sadašnjosti, ne da se zaboravi prošlost, već traži od savremenika da svojim ponašanjem ne vrijeđaju tu prošlost, u prvom redu narodnooslobodilačku borbu." (str. 10)

Premda knjiga sadrži i usmene pjesme starijeg nastanka, ovaj će se prikaz zadržati na opsežnijem dijelu novijih pučkih pjesama.

Drugom se knjigom potvrđuje kontinuitet književnog stvaranja pučkih pjesnika na Kordunu; neki su od njih počeli pisati pjesme u ratu ili pak nakon rata pišu pjesme okrenuti licem u lice sjećanjima na teška stradanja istrebljivanog naroda. Pučki pjesnici zaokupljeni su opisivanjem svog doživljaja povijesti ispunjene stradanjem i borbom. Namjera je pučkih pjesnika da se stihom, pučkim rimovanim desetercem, registrira sve što je počinjeno u ratu protiv golorukog stanovništva; u tome nastojanju osjećaju da se nalaze pred neizvedivim zadatkom, naime, svi se pojedinačni i kolektivni slučajevi stradanja i patnje ne mogu registrirati. Ono o čemu pjevaju pučke pjesme, riječ i čin koji se ponavlja, to je - klanje, klanje ljudi oba spola, od djece do najstarijih. Kad se sve to pokušava registrirati i spasiti stihom od zaborava, suočeni smo s posebnom, tamnom monotonijom stradanja, klanja, onakvom monotonijom o kojoj piše npr. Kačić kad kaže da opijevanje junaštva zahtijeva uvijek iste riječi, tako isto pjevanje o zvjerstvima počinjenim u drugom svjetskom, u nas bratoubilačkom ratu,